

Alkmaión

Testimonia DK 24 A

A 1 = Diogenés Laertios, Vitae philosophorum VIII,83

Ἄλκμαίων Κροτωνιάτης. καὶ οὗτος Πυθαγόρου διήκουσε. καὶ τὰ πλεῖστά γε [τὰ] ἰατρικὰ λέγει, ὅμως δὲ καὶ φυσιολογεῖ ἐνίοτε λέγων

ἴδου τὰ πολλά ἐστι τῶν ἀνθρωπίνων.

δοκεῖ δὲ πρῶτος φυσικὸν λόγον συγγεγραφέναι, καθά φησι Φαβωρίνος ἐν Παντοδαπῇ ἱστορίαι (FHG III,25). καὶ τὴν σελήνην καθόλου [τε τὰ ὑπὲρ] ταύτην ἔχειν αἰδίων φύσιν.

ἦν δὲ Πειρίθου υἱός, ὡς αὐτὸς ἐναρχόμενος τοῦ συγγράμματός φησιν·

Ἄλκμαίων Κροτωνιήτης τάδε ἔλεξε Πειρίθου υἱὸς Βροτίνωι καὶ Λέοντι καὶ Βαθύλλωι· περὶ τῶν ἀφανέων, περὶ τῶν θνητῶν σαφήνειαν μὲν θεοὶ ἔχοντι, ὡς δὲ ἀνθρώποις τεκμαίρεσθαι καὶ τὰ ἐξῆς. (B 1)

ἔφη δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον, καὶ κινεῖσθαι αὐτὴν συνεχῆς ὡς τὸν ἥλιον.

A 2/ 1 = Kléméns Alexandrijský, Stromata I,78

Ἄλκμαίων γοῦν Περίθου Κροτωνιάτης πρῶτος φυσικὸν λόγον συνέταξεν.

A 2/ 2 = Galénos, De elementis ex Hippocrate libri I,9 (I,487,13 K.; 54,18 Helmr.)

τὰ γὰρ τῶν παλαιῶν ἅπαντα Περί φύσεως ἐπιγέγραπται, τὰ Μελίσσου, τὰ Παρμενίδου, τὰ Ἐμπεδοκλέους Ἄλκμαίωνός τε καὶ Γοργίου καὶ Προδίκου καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων.

A 2/ 3 = Iisidor., Orig. I, 40, 1

fabulas poetae a fando nominaverunt, quia non sunt res factae, sed tantummodo loquendo fictae. quae ideo sunt inductae, ut ficto animalium mutorum inter se colloquio imago quaedam hominum vitae nosceretur. has primus invenisse traditur Alcimon [?] Crotoniensis, appellanturque Aesopicae, quod is apud Phrygas in hac re polluit.

A 3/ 1 = Aristotelés, Metaphysica I,5; 986a22-b4 (= Parmenidés A 6)

ἕτεροι δὲ τῶν αὐτῶν τούτων τὰς ἀρχὰς δέκα λέγουσιν εἶναι τὰς κατὰ συστοιχίαν λεγομένας,

πέρας καὶ ἄπειρον,

περιπτὸν καὶ ἄρτιον,

ἐν καὶ πλῆθος,
 δεξιὸν καὶ ἀριστερόν,
 ἄρρεν καὶ θῆλυ,
 ἠρεμοῦν καὶ κινούμενον,
 εὐθὺ καὶ καμπύλον,
 φῶς καὶ σκότος,
 ἀγαθὸν καὶ κακόν,
 τετράγωνον καὶ ἑτερόμηκες.

ὄνπερ τρόπον ἔοικε καὶ Ἄλκμαίων ὁ Κροτωνιάτης ὑπολαβεῖν, καὶ ἦτοι οὗτος παρ' ἐκείνων ἢ ἐκεῖνοι παρὰ τούτου παρέλαβον τὸν λόγον τούτον· καὶ γὰρ ἐγένετο τὴν ἡλικίαν Ἄλκμαίων [νέος] ἐπὶ γέροντι Πυθαγόρῳ, ἀπεφήνατο δὲ παραπλησίως τούτοις· φησὶ γὰρ εἶναι δύο τὰ πολλὰ τῶν ἀνθρωπίνων, λέγων τὰς ἐναντιότητας οὐχ ὥσπερ οὗτοι διωρισμένας ἀλλὰ τὰς τυχούσας, οἷον λευκὸν μέλαν, γλυκὺ πικρὸν, ἀγαθὸν κακόν, μέγα μικρόν. οὗτος μὲν οὖν ἀδιορίστως ἀπέρριψε περὶ τῶν λοιπῶν, (986b) οἱ δὲ Πυθαγόρειοι καὶ πόσαι καὶ τίνες αἱ ἐναντιώσεις ἀπεφήναντο. παρὰ μὲν οὖν τούτων ἀμφοῖν τοσοῦτον ἔστι λαβεῖν, ὅτι τὰναντία ἀρχαὶ τῶν ὄντων. τὸ δ' ὅσαι παρὰ τῶν ἑτέρων, καὶ τίνες αὐταὶ εἰσιν.

Cfr. Diogenés Laertios, Vitae philosophorum V,25:

[Ἄριστοτέλης] Πρὸς τὰ Ἄλκμαίωνος α΄.

A 3/ 2 = Ísokratés, Antidosis (Oratio XV) 268, 6-7

τοὺς λόγους τῶν παλαιῶν σοφιστῶν, ὧν ὁ μὲν ἄπειρον τὸ πλῆθος ἔφησεν εἶναι τῶν ὄντων, Ἐμπεδοκλῆς δὲ τέτταρα καὶ Νεῖκος καὶ Φιλίαν ἐν αὐτοῖς, Ἴων δ' οὐ πλείω τῶν τριῶν, Ἄλκμέων δὲ δύο μόνα.

A 3/ 3 = Schol. Basil., ed. Pasquali n. 3 (Gött. Nachr. 1910,196)

Ἄλκμαίων ἀντιθέσεις.

A 4/ 1 = Áetios II,16,2-3 (Dox. 345)

[τῶν μαθηματικῶν τινες] τοὺς πλανήτας τοῖς ἀπλανέσιν ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς ἀντιφέρεσθαι. τούτῳ δὲ συνομολογεῖ καὶ Ἄλκμαίων.

A 4/ 2 = Áetios II,22,4 (Dox. 352)

Ἄλκμαίων πλατὺν εἶναι τὸν ἥλιον.

A 4/ 3 = Áetios II,29,3 (Dox. 359)

Ἄλκμαίων, Ἡράκλειτος (A 12), Ἀντιφῶν (B 28) κατὰ τὴν τοῦ σκαφοειδοῦς στροφὴν καὶ τὰς περικλίσεις [ἐκλείπειν τὴν σελήνην].

A 5 = Theophrastos, De sensu et sensibilibus 25-26 (Dox. 506)

τῶν δὲ μὴ τῷ ὁμοίῳ ποιοῦντων τὴν αἴσθησιν Ἄλκμαίων μὲν πρῶτον ἀφορίζει τὴν πρὸς τὰ ζῶια διαφορὰν. ἄνθρωπον γὰρ φησι τῶν ἄλλων διαφέρειν ὅτι μόνον ξυνήσι, τὰ δ' ἄλλα αἰσθάνεται μὲν, οὐ ξυνήσι δέ (B 1a), ὡς ἕτερον ὄν τὸ φρονεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι, καὶ οὐ, καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς, ταυτόν· ἔπειτα περὶ ἐκάστης λέγει. ἀκούειν μὲν οὖν φησι τοῖς ὤσιν, διότι κενὸν ἐν αὐτοῖς ἐνυπάρχει· τοῦτο γὰρ ἤχειν [φθέγγεσθαι δὲ τῷ κοίλωι], τὸν ἀέρα δ' ἀντηχεῖν. ὀσφραίνεσθαι δὲ ῥίσιν ἅμα τῷ ἀναπνεῖν ἀνάγοντα τὸ πνεῦμα πρὸς τὸν ἐγκέφαλον. γλώττη δὲ τοὺς χυμοὺς κρίνειν· χλιαρὰν γὰρ οὖσαν καὶ μαλακὴν τήκειν τῇ θερμότητι· δέχεσθαι δὲ καὶ διαδιδόναι διὰ τὴν μανότητα καὶ ἀπαλότητα. (26) ὀφθαλμοὺς δὲ ὄραν διὰ τοῦ πέριξ ὕδατος. ὅτι δ' ἔχει πῦρ, δῆλον εἶναι· πληγέντος γὰρ ἐκλάμπειν. ὄραν δὲ τῷ στίλβοντι καὶ τῷ διαφανεῖ, ὅταν ἀντιφαίνῃ, καὶ ὅσον ἂν καθαρώτερον ᾖ, μᾶλλον. ἀπάσας δὲ τὰς αἰσθήσεις συνηρητῆσθαι πῶς πρὸς τὸν ἐγκέφαλον· διὸ καὶ πηροῦσθαι κινουμένου καὶ μεταλλάττοντος τὴν χώραν· ἐπιλαμβάνειν γὰρ τοὺς πόρους, δι' ὧν αἰ αἰσθήσεις. περὶ δὲ ἀφῆς οὐκ εἴρηκεν οὔτε πῶς οὔτε τίνι γίνεται. [ἀλλ'] Ἄλκμαίων μὲν οὖν ἐπὶ τοσοῦτον ἀφώρικεν.

A 6 = Áetios IV,16,2 (Dox. 406)

Ἄλκμαίων ἀκούειν ἡμᾶς τῷ κενῷ τῷ ἐντὸς τοῦ ὠτός· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ διηχοῦν κατὰ τὴν τοῦ πνεύματος εἰσβολήν· πάντα γὰρ τὰ κοῖλα ἤχει.

Cfr. A 5; Aristotelés, De anima II,8; 419b34; Hippokratés, De carn. 15 (VIII,603 L.).

A 7 = Aristotelés, Historia animalium I,11; 492a13

κεφαλῆς μόριον, δι' οὗ ἀκούει, ἄπνουν, τὸ οὖς· Ἄλκμαίων γὰρ οὐκ ἀληθῆ λέγει, φάμενος ἀναπνεῖν τὰς αἴγας κατὰ τὰ ὦτα.

A 8 = Áetios IV,17,1 (Dox. 407)

Ἄλκμαίων ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ εἶναι τὸ ἡγεμονικόν· τούτῳ οὖν ὀσφραίνεσθαι ἔλκοντι διὰ τῶν ἀναπνοῶν τὰς ὀσμάς.

A 9 = Áetios IV,18,1 (Dox. 407)

Ἰαλκμαίων τῶι ὕγρῶι καὶ τῶι χλιαρῶι τῶι ἐν τῆι γλώττῃ πρὸς τῆι μαλακότητι διακρίνεσθαι τοὺς χυμοὺς.

A 10/ 1 = Áetios IV,13,12 (Dox. 404)

Ἰαλκμαίων κατὰ τὴν τοῦ διαφανοῦς ἀντίληψιν [τὴν ὄρασιν γίνεσθαι].

A 10/ 2 = Chalkidios, In Timaeo, p. 279 Wrob.

demonstranda igitur oculi natura est, de qua cum plerique alii tum Alcmaeo Crotoniensis in physicis exercitatus quique primus exsectionem adgredi est ausus, et Callisthenes, Aristotelis auditor, et Herophilus multa et praeclara in lucem protulerunt: duas esse angustas semitas, quae a cerebri sede, in qua est sita potestas animae summa ac principalis, ad oculorum cavernas meent naturalem spiritum continentes. quae cum ex uno initio eademque radice progressae aliquantisper coniunctae sint in frontis intimis, separatae bivii specie perveniunt ad oculorum concavas sedes, qua superciliorum obliqui tramites porriguntur, sinuataeque illic tunicarum gremio naturalem umorem recipiente globos complent munitos tegmine palpebrarum, ex quo appellantur orbis. porro quod ex una sede progrediantur luciferae semitae, docet quidem sectio principaliter nihilo minus tamen intelligitur ex eo quoque, quod uterque oculus moveatur una nec alter sine altero moveri queat. oculi porro ipsius continentiam in quattuor membranibus seu tunicis notaverunt disparili soliditate. quarum differentiam proprietatemque si quis persequi velit, maiorem proposita materia suscipiet laborem.

A 10/ 3 = Hippokratés, De locis in homine 2 (VI,278 Littré); De carnibus 17,7-9 (VIII, 606 L.)

πολλὰ δὲ ταῦτ' ἐστὶ τὰ δέρματα πρὸ τοῦ ὀρέοντος διαφανέα ὀκοῖόν περ αὐτό ἐστιν· τούτῳ γὰρ τῶι διαφανεῖ ἀνταυγεῖ τὸ φῶς καὶ τὰ λαμπρὰ πάντα. τούτῳ οὖν ὀρηι τῶι ἀνταυγέοντι.

A 10/ 4 = Aristotelés, De generatione animalium II,6; 744a8

ἀπὸ τῆς περὶ τὸν ἐγκέφαλον ὕγρότητος ἀποκρίνεται τὸ καθαρώτατον διὰ τῶν πόρων, οἱ φαίνονται φέροντες ἀπ' αὐτῶν πρὸς τὴν μήνιγγα τὴν περὶ τὸν ἐγκέφαλον.

A 11/ 1 = Platón, Phaedo 96ab

νέος ὦν θαυμαστῶς ὡς ἐπεθύμησα ταύτης τῆς σοφίας ἦν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν ... σκοπῶν πρῶτον τὰ τοιάδε· ἄρ' ἐπειδὴν τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν σηπεδόνα τινὰ λάβῃ ὡς τινες ἔλεγον, τότε δὴ τὰ ζῶια συντρέφεται; καὶ πότερον τὸ αἷμά ἐστιν ὡς φρονοῦμεν ἢ ὁ ἀήρ ἢ τὸ πῦρ; ἢ τούτων μὲν οὐδέν, ὁ δ' ἐγκέφαλός ἐστιν ὁ τὰς αἰσθήσεις παρέχων τοῦ ἀκούειν καὶ ὄρᾶν καὶ ὀσφραίνεσθαι, ἐκ τούτων

δὲ γίγνεται μνήμη καὶ δόξα, ἐκ δὲ μνήμης καὶ δόξης λαβούσης τὸ ἡρεμεῖν, κατὰ ταῦτα γίγνεσθαι ἐπιστήμην;

A 11/ 2 = Hippokratés, De morb. sacro 14

ὁκόσον δ' ἂν ἀτρεμήσῃ ὁ ἐγκέφαλος χρόνον, τοσοῦτον καὶ φρονεῖ ἄνθρωπος.

A 11/ 3 = Hippokratés, De morb. sacro 17

διό φημι τὸν ἐγκέφαλον εἶναι τὸν ἐρμηνεύοντα τὴν ξύνεσιν.

Cfr. Aristotelés, Analytica posteriora II,19; 100a3n.

A 12/ 1 = Aristotelés, De anima I,2; 405a29

παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ Ἴ�λκμαίων ἔοικεν ὑπολαβεῖν περὶ ψυχῆς· φησὶ γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον εἶναι διὰ τὸ εἰκέναι τοῖς ἀθανάτοις· τοῦτο δ' ὑπάρχειν αὐτῇ ὡς αἰεὶ κινουμένη· κινεῖσθαι γὰρ καὶ τὰ θεῖα πάντα συνεχῶς αἰεὶ, σελήνην, ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον.

A 12/ 2 = Cicero, De natura deorum I,11,27

Crotoniates autem Alcmaeon, qui soli et lunae reliquisque sideribus omnibus animoque praeterea divinitatem dedit, non sensit sese mortalibus rebus immortalitatem dare.

A 12/ 3 = Κλέμενς Alexandριjský, Protrepticus 66

ὁ γὰρ τοῖς Κροτωνιάτης Ἴ�λκμαίων θεοὺς ὤιετο τοὺς ἀστέρας εἶναι ἐμψύχους ὄντας.

A 12/ 4 = Áetios IV,2,2 (Dox. 386)

Ἄλκμαίων [περὶ ψυχῆς] φύσιν αὐτοκίνητον κατ' αἰδίον κίνησιν καὶ διὰ τοῦτο ἀθάνατον αὐτὴν καὶ προσεμφερῆ τοῖς θεοῖς ὑπολαμβάνει.

A 13/ 1 = Áetios V,3,3 (Dox. 417)

Ἄλκμαίων ἐγκεφάλου μέρος [εἶναι τὸ σπέρμα].

A 13/ 2 = Censorinus 5,2-3 (cfr. Hippón A 13 /2)

sed hanc opinionem [e medullis semen profluere] nonnulli refellunt, ut Anaxagoras, Democritus (A 141) et Alcmaeon Crotoniates: (3) hi enim post gregum contentionem non medullis modo, verum et adipe multaue carne mares exhauriri respondent. illud quoque ambiguum facit inter auctores opinionem, utrumne ex patris tantummodo semine partus nascatur, ut Diogenes (A 27) et Hippon (A 13) Stoicique scripserunt, an etiam ex matris, quod Anaxagorae et Alcmaeoni nec non Parmenidi (A 54) Empedoclique et Epicuro visum est. de conformatione autem partus nihilo

minus definite se scire Alcmaeon. confessus est, ratus neminem posse perspicere quid primum in infante formetur.

A 13/ 3 = Áetios V,17,3 (Dox. 427)

Ἄλκμαίων τὴν κεφαλὴν, ἐν ἣι ἐστὶ τὸ ἡγεμονικόν [πρῶτον τελεσιουργεῖσθαι ἐν τῇ γαστρῷ].

A 14 = Censorinus 6,4

ex quo parente seminis amplius fuit, eius sexum repraesentari dixit Alcmaeon.

A 15 = Aristotelés, Historia animalium 581a12-17

φέρειν δὲ σπέρμα πρῶτον ἄρχεται τὸ ἄρρεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς δις ἑπτὰ τετελεσμένοις· ἅμα δὲ καὶ τρίχωσις τῆς ἥβης ἄρχεται, καθάπερ καὶ τὰ φυτὰ μέλλοντα σπέρμα φέρειν ἀνθεῖν πρῶτον Ἄλκμαίων φησὶν ὁ Κροτωνιάτης (Schol. Plat. Alc. I; 121e).

Cfr. Solón, fr. 27, 1-6 West = 19 D.:

παῖς μὲν ἄνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος ἔρκος ὀδόντων
φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἑπτ' ἔτεσιν.
τοὺς δ' ἑτέρους ὅτε δὴ τελέσει θεὸς ἑπτ' ἐνιαυτούς,
ἥβης δὲ φάνει σήματα γεινομένης.
τῇ τριτάτῃ δὲ γένειον ἀεξομένων ἔτι γυίων
λαχνοῦται, χροίης ἄνθος ἀμειβομένης.

A 16 = Aristotelés, De generatione animalium III,2; 752b22

τοῖς μὲν γὰρ ζωιοτοκουμένοις ἐν ἄλλω μορίῳ γίνεται ἡ τροφή, τὸ καλούμενον γάλα, ἐν τοῖς μαστοῖς· τοῖς δ' ὄρνισι τοῦτο ποιεῖ ἡ φύσις ἐν τοῖς ὠιοῖς, τὸναντίον μέντοι ἢ οἱ τε ἄνθρωποι οἴονται καὶ Ἄλκμαίων φησὶν ὁ Κροτωνιάτης· οὐ γὰρ τὸ λευκὸν ἐστὶ γάλα, ἀλλὰ τὸ ὠχρόν. τοῦτο γὰρ ἐστὶν ἡ τροφή τοῖς νεοττοῖς· οἱ δ' οἴονται τὸ λευκὸν διὰ τὴν ὁμοιότητα τοῦ χρώματος.

A 17/ 1 = Áetios V,16,3 (Dox. 426)

Ἄλκμαίων δι' ὅλου τοῦ σώματος τρέφεσθαι [τὰ ἔμβρυα]· ἀναλαμβάνειν γὰρ αὐτῷ ὥσπερ σπογγίῳ τὰ ἀπὸ τῆς τροφῆς θρεπτικά.

A 17/ 2 = Rufus in: Oribasios III,156; CMG VI,2. 2,136

ἔνεστι περίττωμα τοῖς τηλικούτοις ἐν τῷ ἐντέρωι ὃ χρη ἐξάγειν, οὐχ ὥσπερ Ἀλκμαίων οἶεται ὅτι ἐν ταῖς τηλικούτοις ἐν τῷ ἐντέρωι ὃ χρη ἐξάγειν, οὐχ ὥσπερ Ἀλκμαίων οἶεται ὅτι ἐν ταῖς μήτραις ὃν τὸ παιδίον ἤσθιεν στόματι· τοῦτο γὰρ οὐδένα τρόπον δυνατόν.

Cfr. Oribasios, *Collectiones medicae* 38,9:

ἔνεστι [γὰρ] περίττωμα τοῖς τηλικούτοις ἐν τῷ ἐντέρωι, ὃ χρη ἐξάγειν, οὐχ ὥσπερ Ἀλκμαίων οἶεται, ὅτι ἐν ταῖς μήτραις ὃν τὸ παιδίον ἤσθιε στόματι (τοῦτο γὰρ οὐδένα τρόπον δυνατόν), ἀλλ' ὅτι τῆς τροφῆς τὸ ἐνταῦθα ἦκον διεδίδου ἔσωρ διεδίδου δὲ καὶ εἰς κύστιν, εἰς μὲν τὴν κύστιν ἢ παράγει κατὰ νεφροὺς καὶ οὐρητῆρας, εἰς δὲ τὸ ἔντερον κατὰ φλέβας καὶ χιτῶνας, τὸ δὲ μηκόνιον, τὸ πρὸς τῇ ἔδρᾳ περίττωμα ...

A 18 = *Áetios* V,24,1 (Dox. 435)

Ἀλκμαίων ἀναχωρήσει τοῦ αἵματος εἰς τὰς αἰμόρρους φλέβας ὕπνον γίνεσθαι φησι, τὴν δὲ ἐξέγερσιν διάχυσιν, τὴν δὲ παντελῆ ἀναχώρησιν θάνατον.